

Gėlių darželis – žmogaus sukurtas, naudojant gamtinius elementus, gamtos ir kultūros pėdsakas (Martynėnaitė, 2010) - sklypelis prie gyvenamo namo, skirtas gėlėms auginti (Gudžinskas, 2010);

Gėlių darželių atsiradimas – XIV –XV amžiaus kunigaikščių ir didikų sodai (Patinskas, 2010).

ĮVADAS

Stengtasi darželius sukurti tokius, kurie skirtųsi nuo esamos gamtinės apsupties;

Galimybė augalus panaudoti praktiniams tikslams ir visada turėti po ranka tai, ko reikės;

Puošnumu pasižyminčių augalų, atsiradimas kaimo darželiuose stebimas tik XIX amžiuje

ĮVADAS

**Lietuvos Respublikos aplinkos ministro
2019 metų liepos 1 dienos DI-388 įsakymu
25 tradiciniams darželio augalams
suteiktas augalų nacionalinių genetinių
išteklių statusas.**

**Lietuvos Respublikos aplinkos ministro
2020 metų vasario 5 dienos DI-64
įsakymu augalų nacionalinių genetinių
išteklių statusas buvo suteiktas
dekoratyvių augalų lauko kolekcijai
„Senieji Lietuvos darželių augalai:
kvapnūs, puošnūs, gydantys“, esančiai
Lietuvos liaudies buities muziejuje
Rumšiškėse.**

METODOLOGIJA

**Augalai inventorizuoti
2017-2019 metais;**

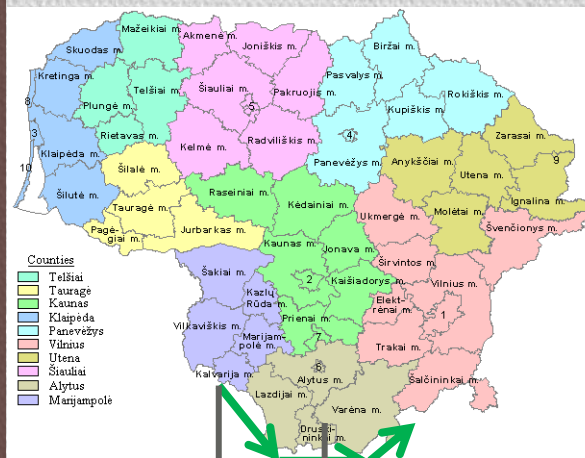
**Stebėjimas 3 kartus
(gegužė, liepa,
rugsėjis) augalų
vegetacijos metu;**

**Augalų apibūdinimui
naudotasi leidiniais:
A. Lekavičius, 1989;
K.K.Vilkonis, 2001;
Z. Gudžinskas, 2010;
G.Žumbakienė, 2016
ir kt.**

**Kalvarijos savivaldybė – 3;
Lazdijų rajono savivaldybė:**

2017 – 5,

2018 – 10,

2019 – 9;

**Druskininkų savivaldybė – 3;
Varėnos rajono savivaldybė – 10.**

**Kalvarijos savivaldybė patenka į *Suvalkijos etnografinio regiono ribas*,
o Lazdijų rajono, Druskininkų ir Varėnos rajono savivaldybės – *Dzūkijos etnografinio regiono ribas*.**

Suvalkijos etnografiniam regionui būdingi augalai

Daugelyje Suvalkijos vietų miškų nėra, todėl gausiai buvo želdinamos sodybos;

***Tipiniai medžiai* – juodalksniai, vėliau (iki I pasaulinio karo) – lapuočiai, tarpukariu – spygliuočiai (eglės, maumedžiai, paprastieji kadagiai);**

Neatskiriama Suvalkiečių sodybos dalis –gėlių darželis;

Darželių lysvelių kraštų tvirtinimas – augalais (daugiametė saulutė);

***Garbingiausioje vietoje* – žalioji rūta;**

Kitos gėles – didžioji nasturtė, pelynas, paprastasis sinavadas

Dzūkijos etnografiniam regionui būdingi augalai

Dzūkui neįsivaizduojama sodyba – sodyba be medžių;

***Tipiniai sumedėję augalai* – mažalapė liepa, beržas ir kvepiantys krūmai (paprastosios alyvos);**

Gėlių darželyje – pradžioje savaiminiai, o vėliau ir tradiciniai, atkeliavę iš dvarų vienuolynų;

***Mylimiausias augalas* – vaistinis ir puikusias bijūnai;**

Kitos gėles – didžiagraižis jurginas, darželinis gludas, čiaudulinė kraujažolė, darželinis šlamutis ir vaistinė medetka

REZULTATAI

AUGALŲ RŪŠYS SAVIVALDYBIŲ SODYBOSE

Savivaldybės pavadinimas	Bendras rūšių skaičius, vnt.	Tradicinės rūšys, vnt.	Savaiminės rūšys, vnt.	Invazinės rūšys, vnt.
VIENAMEČIAI AUGALAI				
Kalvarijos savivaldybė, 2017	14	11	2	0
Lazdijų rajono savivaldybė:				
2017	11	7	1	0
2018	46	17	5	1
2019	55	16	7	1
Druskininkų savivaldybė, 2019	26	11	3	0
Varėnos rajono savivaldybė, 2019	44	17	1	1
DVIMEČIAI AUGALAI				
Kalvarijos savivaldybė, 2017	7	5	2	0
Lazdijų rajono savivaldybė:				
2017	4	4	1	0
2018	11	4	2	0
2019	11	5	4	0
Druskininkų savivaldybė, 2019	11	5	7	0
Varėnos rajono savivaldybė, 2019	10	6	4	0
DAUGIAMEČIAI AUGALAI				
Kalvarijos savivaldybė, 2017	110	47	38	3
Lazdijų rajono savivaldybė:				
2017	101	49	26	1
2018	195	63	44	4
2019	154	54	41	4
Druskininkų savivaldybė, 2019	131	41	45	1
Varėnos rajono savivaldybė, 2019	204	57	52	3
MEDĖJANTYS AUGALAI				
Kalvarijos savivaldybė, 2017	19	13	4	0
Lazdijų rajono savivaldybė:				
2017	19	8	1	0
2018	43	15	6	0
2019	48	20	6	2
Druskininkų savivaldybė, 2019	35	13	7	1
Varėnos rajono savivaldybė, 2019	56	17	12	1

Pasienio sodybų darželiuose vyravo daugiamečiai augalai visose kategorijose. Tradicinių dvimečių augalų rūšių tarpo visose savivaldybėse panašus skaičius. Invazinių rūšių neapkomė tik tarp dvimečių augalų.

Tradicioniai (senoviniai, etnografiniai) darželio augalai

Savaiminiai darželių augalai – pasižymintys dekoratyviomis savybėmis (dekoratyvi augalo forma, lapai, žiedai ar vaisynai) vietiniai augalai;

Tradicioniai (senoviniai) darželio augalai – tai iš svečių kraštų atvežti, pradėti auginti, pritaapę prie šalies sąlygų ir pamėgti (Gudžinskas, 2010)

Bendras rūšių skaičius: – **84**;

Daugiamečių žolinių augalų rūšys – **47**;

Dvimečių augalų rūšys – **3**;

Vienamečių augalų rūšys – **18**;

Medėjančių augalų rūšys – **16**.

Nuo 14-15 amžiaus:

1. Vaistinis putoklis/ *Saponaria officinalis* L.
2. Vaistinis smidras/ *Asparagus officinalis* L.
3. Daugiametė saulutė/ *Bellis perennis* L.
4. Paprastoji pakalnutė/ *Convallaria majalis* L.
5. Žalioji rūta/ *Ruta graveolens* L.
6. Vaistinis skaistenis/ *Tanacetum parthenium* (L.) Sch. Bip.

Vaistinis putoklis (6)

Vaistinis smidras (14)

Daugiametė saulutė (17)

Paprastoji pakalnutė (15)

Vaistinis skaistenis (9)

Nuo 16-17 amžiaus:

- 1. Aukštoji piliarožė/ *Alcea rosea* L.**
- 2. Diemedis/ *Artemisia abrotanum* L.**
- 3. Poetinis narcizas/ *Narcissus poeticus* L.**
- 4. Poetinis narcizas 'Plenus'/ *Narcissus poeticus* 'Plenus'**
- 5. Šiurpinis gvazdikas/ *Dianthus barbatus* L.**
- 6. Geltonoji viendienė/ *Hemerocallis lilio-asphodelus* L.**
- 7. Rusvoji viendienė/ *Hemerocallis fulva* L.**
- 8. Mažoji žiemė/ *Vinca minor* L.**
- 9. Darželinė tulpė/ *Tulipa gesneriana* L.**
- 10. Paprastasis sinavadas/ *Aquilegia vulgaris* L.**

Aukštoji piliarožė (18)

Diemedis (6)

Poetinis narcizas (31) ir poetinis narcizas 'Plenus' (2)

Rusvoji viendienė (19)

Šiurpinis gvazdikas (25)

Rusvosios viendienės forma *kwanso*/ *Hemerocalis fulva* var. *kwanso* (?)

Darželiné tulpé (33); (4)

Mažoji žiemenė (8)

Paprastasis sinavadas (29)

Nuo 18-19 amžiaus:

- 1. Čiaudulinė kraujažolė/ *Achillea ptarmica* L.**
- 2. Darželinis gludas/ *Coreopsis tinctoria* Nutt.**
- 3. Didysis pentinys/ *Delphinium elatum* L.**
- 4. Šluotelinis flioksas/ *Flox paniculata* L.**
- 5. Dailieji auskarėliai/ *Dicentra spectabilis* (L.) Lem.**
- 6. Goštautinė gaisrena/ *Lychnis chalcedonica* L.**
- 7. Darželinis jazminas/ *Philadelphus coronarius* L.**
- 8. Plunksnialapė rudbekija/ *Rudbeckia laciniata* L.**
- 9. Darželinė rožūnė/ *Lavatera trimestris* L.**
- 10. Balzaminis skaistenis/ *Tanacetum balsamita* L.**

Čiauduliné kraujažolē (6)

Goštautiné gaisrena (11)

Darželinis gludas (12)

Didysis pentinius (11)

Dailieji auskarėliai (9)

Šluotelinis flioksas (29)

Plunksnialapė rudbekija (9)

Darželinis jazminas (21)

Darželiné rožүнэ (2)

Nuo 20 amžiaus:

**Vaistinė baltašaknė/ *Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce
(1)....**

Vaistiniai augalai

1. **Paprastoji jonažolė / *Hypericum perforatum* L. (3)**
2. **Vaistinė juozažolė / *Hyssopus officinalis* L. (7).**
3. **Kartusis kietis (pelynas) / *Artemisia absinthium* L. (9)**
4. **Pankolinė kinmėtė / *Agastache foeniculum* (Pursh) Kuntze) (4)**
5. **Vaistinė melisa / *Melissa officinalis* L. (4)**
6. **Miškinė mėta / *Metha longifolia* (L.) Huds. (3)**
7. **Raudonoji monarda / *Monarda didyma* L. (3)**
8. **Paprastoji sukatžolė / *Leonurus cardiaca* L. (6)**
9. **Vaistinė taukė / *Symphytum officinale* L. (8)**
10. **Vaistinė agurklė / *Borago officinalis* L. (3)**
11. **Didžioji naturtė / *Tropaeolum majus* L. (12)**

Invaziniai augalai

Muilinė gubojal/ *Gypsophila paniculata* L. (12),

Bitinė sprigėl/ *Impatiens grandulifera* Royle (2)

Gausialapis lubinas/ *Lupinus polyphylus* Lindl. (8)

Aukštoji rykštenėl/ *Solidago altissima* L. (1)

Kanadinė rykštenėl/ *Solidago canadensis* L. (8)

Dygliavasis virkštenis/
Echinocystis lobata (Michx.)
Torr. et Gray. (3),

Invaziniai augalai

Varpinė medleva/
Amelanchier spicata (Lam.)
K.Koch (5)

Invaziniai augalai

Išvados: populiariausi

Daugiamečiai žoliniai augalai

1. Puikusis bijūnas/ *Paeonia lactiflora* Pall. (35),
2. Darželinė tulpė/ *Tulipa gesneriana* L. (33,
3. Poetinis narcizas/ *Narcissus poeticus* L. (31),
4. Šluotelinis flioksas/ *Phlox paniculata* L. (29),
5. Didžiagraižis jurginas/ *Dahlia pinnata* Cav. (21),
6. Raudonoji lelija/ *Lilium bulbiferum* L. (21),
7. Raiboji (tigrinė) lelija/ *Lilium lancifolium* Thunb. (22).

Šiurpinis gvazdikas/
Dianthus barbatus L. (25),

Darželinė našlaitė /
Viola x wittrockiana Gams
(24),

Aukštoji piliarožė/
Alcea rosea L. (18)

Dvimečiai žoliniai augalai

Gvazdikinis serentis /
Tagetes patula L. (33),

Vaistinė medetka/ *Calendula*
officinalis L.
(21)

Vienamečiai žoliniai augalai

Medėjantys augalai

Paprastosios alyvos/
Syringa vulgaris L. (27),

Paprastasis buksmedis/
Buxus sempervirens L. (23),

Darželinis jazminas/
Philadelphus coronarius L.
(21)

Žalioji rūta/
Ruta graveolens L. (25),

Tikroji levanda/
Lavandula angustifolia Mill.
(21)

Medėjantys augalai

Išvados:
retai sutinkami

Daugiamečiai žoliniai augalai

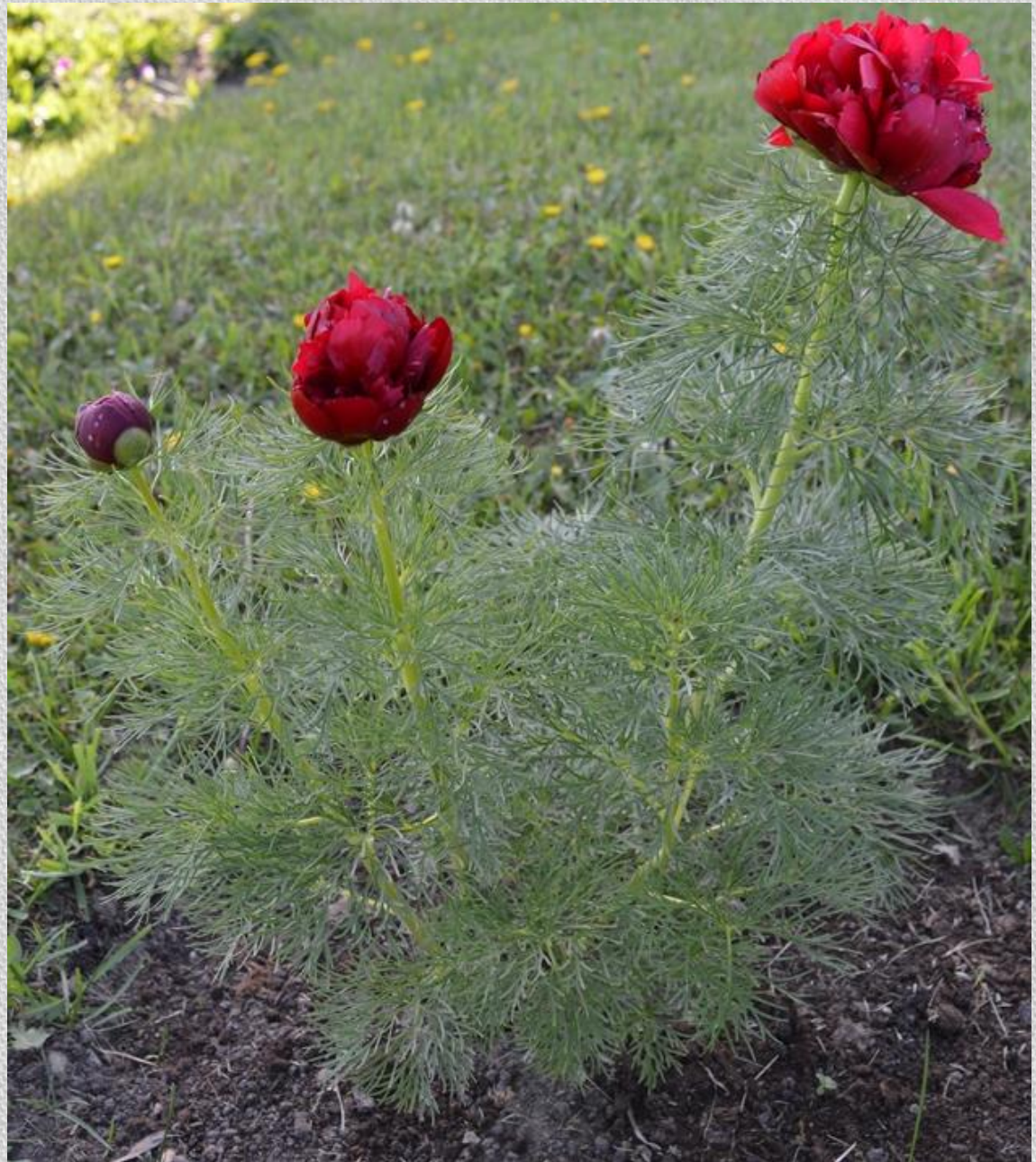
- 1. Armėninė žydrė/ *Muscari armeniacum* L.**
- 2. Siauralapio bijūno f. *plena* / *Paeonia tenuifolia* forma *plena*,**
- 3. Balzaminis skaistenis/ *Tanacetum balsamita* L.,**
- 4. Kvapioji dedešva/ *Malva moschata* L.,**
- 5. Poetinis narcizas 'Plenus'/ *Narcissus poeticus* 'Plenus',**
- 6. Rusvosios viendienės forma *kwanso*/ *Hemerocalis fulva* var. *kwanso*,**
- 7. Smulkialapis astrūnas/ *Symphotrichum ericoides* (L.) G. L. Nesom,**
- 8. Girinė tulpė/ *Tulipa sylvestris* L.,**
- 9. Peletrūnas, vaistinis kietis / *Artemisia dracunculus* L.,**
- 10. Paprastoji dumplūnė/ *Physalis alkekengi* L.,**
- 11. Kvapioji našlaitė/ *Viola odorata* L.**

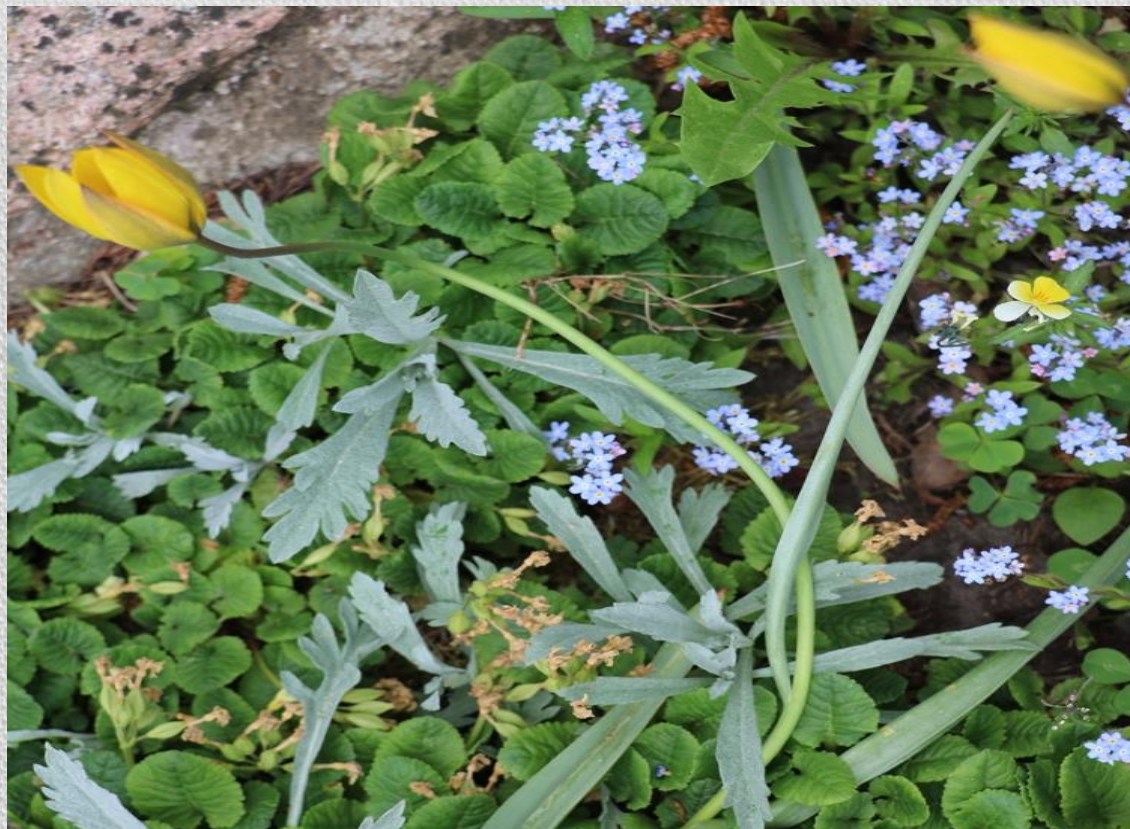
Arméniné žydrè/
Muscari armeniacum L. (1)

Siauralapio bijūno
forma *plena*
***Paeonia tenuifolia* forma**
***plena* (1)**

**Girinė tulpė/
Tulipa sylvestris L. (3)**

Manoma, kad į Rytų Europą ji pateko iš Graikijos;

Žydi tik geltonai, daugintis gali ir šakniastiebiais;

Baltarusijos miškuose sėkmingai sulaukėjo ir net į Raudonąją knygą pateko;

Lietuvoje žydinčias girines tulpes mini botanikas Povilas Snarskis (1954 m.).

Girinė tulpė ūkininko Dariaus Gaigalo (Šilų kaimas, Jonavos rajonas) laukuose

**Kvapusis pelēžirnis/
Lathyrus odoratus L. (1),**

**Darželinis šlamūnas/
Xerochrysum bracteatum
(Vent)Tzvelev (2)**

Vienamečiai žoliniai augalai

Medėjantys augalai

Paprastasis putinas 'Roseum' / (7)

